

Színház, 1971/1.
/ Részlet /

MAJOROS JÓZSEF

Csehov világának új jelentései Horvai színpadán

„Szegény, szegény Ványa bácsi, sírsz... Nem ismerted az örömet világeletemben, de várjál, Ványa bácsi, várj ... Megpihenünk ... Megpihenünk!” Szonya ajkáról egyre szárnyalóbban zeng fel a vigasztalás. Ez a széplelkű, csúnyácska lány a darab végén, a számla-írás egyhangú művelete közben költővé válik. „Csupa-gyémánt égről” meg „angyalok karáról” beszél, s minél szebben mondja, annál inkább elhisszük ne-ki, hogy mennyire nem hisz ő ebben az egészben. Csak hát mi egyébben hihet-ne még? A megpróbáltatások türelmes vállalásában. A számlaírásban. A mellette görnyedő Ványa bácsi gépies mozdulataiban, ahogy a számológép golyóbisait tologatja: az ostobán eltékozolt, módszeresen kiuzsorázott élet hangtalan temetése. Menekülés a munkába - a számológép rácsai mögé! És akkor még: „Megpihenünk!” A függöny összezsáppodik, majd szétnyílik újra: Ványa egykedvűen babrál a számológéppel - évek teltek el közben. A nézőtér kivilágosodik, és az a furcsa érzésünk, hogy szemünket bántja a fény. Nem a szokásos „csehovi atmoszféra” hatása ez. Több annál. Nemcsak a reménytelenség lírája, nemcsak a szürke hétköznapiok árnyalatos költészete. Mint ez a zárókép is. Szonya túlvilági monológja és az evilági számlaírás. A „sehopenhaueri” képességeit mellverdesve bizonygató Ványa meghunyászkodása az együgyű tákolmány mögött. Hát nem nevetséges ez?! De az. Nevetséges és döbbenetes. Tragikus és komikus. Kegyetlen és együttérző.

A Vígszínház színpadán Csehov sajátos világa ritkán tapasztalható, sok-színű gazdagságában tárul elénk. Egy jól ismert világ újrafelfedezésének tanúi vagyunk.

Az előadást rendezte:

Horvai István

Bizonyos, hogy ez az előadás Horvai pályájának eddig legkiforrottabb teljesítménye. Alkalom arra, hogy megpróbáljuk föltárni rendezői műhelyének jellemző sajátosságait.

1951-től 57-ig a Madách Színház igazgató-rendezője. Felfedezi a színpad számára Sarkadi Imrét. (*Út a tanyákról; Szeptember*). Színre viszi Csehov *Három nővér* c. drámáját. Ez az első Csehov-rendezése.

1957-től 62-ig a Fővárosi Operett-színházban és a miskolci Nemzeti Színházban rendez. A miskolci időszak kiemelkedő produkeciói: Miller *Pillantás a hídról*, Brecht *Állítsátok meg Arturo Uit!* és Csehov *Ványa bácsi* c. műveinek rendezése.

1962-től a Vígszínház rendezője. Pályájának, művészi eredményekben leggazdagabb, legérettebb szakasza ez. Emlékezetes sikerrel rendezte többek között Miller *Közjáték Vichyben*, Williams *Macska a forró tetőn* és Gogol *Egy örült naplója* c. drámáit. A magyar szerzők közül Thurzó, Mesterházi és Eörsi darabjainak színrevitelében jeleskedett (*Az ördög ügyvédje; Az ártatlanság kora; Hordók*).

Kétszeres Kossuth-díjas művész.
Negyvennyolc éves. [1977]